ਜਗਿਆਸਾ

ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪਹਿਲ

ਅਪ੍ਰੈਲ 2023 | ਅੰਕ : 13

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ

ਅਸੀਮਤ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆ

ਬਾਲ ਫੋਂਡਕੇ ਅਤੇ ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ (ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ) ਦਾ ਦਿਲਚਸਪ ਸੰਸਾਰ

ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਟਾਰ ਟ੍ਰੈਕ ਨਾਮਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਟੀਵੀ ਸੀਰੀਅਲ ਦੇਖ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਟਾਰ ਟ੍ਰੈਕ ਸੀਰੀਅਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਜਿਵੇਂ, USS Enterprise, Captain James T Kirk, Commander Spock, Uhura ਅਤੇ McCoy ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। 1966 ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਿਤ ਇਸ ਸੀਰੀਅਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਗਿਆਰਾਂ ਸਪਿਨ-ਆਫ ਸੀਰੀਅਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਨਵੀਨਤਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 'ਸਟਾਰ ਟ੍ਰੈਕ: ਅਜੀਬ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆ (Star Trek: Strange New Worlds)' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਸਟਾਰ ਟ੍ਰੈਕ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਇਸਦੀ ਫਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਿਲਮਾਂ, ਹੋਰ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਲੜੀਵਾਰਾਂ, ਵੀਡੀਓ ਗੇਮਾਂ, ਨਾਵਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਿਕਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਸੀਰੀਅਲ ਨੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਟਾਰ ਵਾਰਜ਼, ਸਪੇਸ ਓਡੇਸੀ, ਪਲੈਨੇਟ ਆਫ ਦਿ ਐਪਸ, ਆਦਿ ਲਈ ਵੀ ਮਾਰਗ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀ

ਖੈਰ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਿਲਚਸਪ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖਵਾਦੀ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ, ਉੱਨਤ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਬਾਹਰਲੀ-ਦੁਨੀਆ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ (science fiction or Sci-Fi) ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਮਾਨਾਂ (ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਤਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ Sc-fi ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ, ਇਤਫਾਕਨ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ 2047 ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਾਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਆਪਾਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ, ਹੁਣ ਅਤੇ 2047 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਨੁਰੂਪ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅੱਸੀਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਮਾਤ-ਭੂਮੀ ਲਗਭਗ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ। 2047 ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਸੀਂ ਸਾਡੇ ਮਾਸਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਡਰੀਮ 2047 ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਪਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਵਰਗੀ ਡਾ: ਨਰਿੰਦਰ ਸਹਿਗਲ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਗਿਆਨਕ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਥੀਏਟਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ, ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਖੇ, ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਲ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਮਾਹੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਥੀਏਟਰ ਫੈਸਟੀਵਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਥੀਏਟਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਰਾਠੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬਾਲ ਫੋਂਡਕੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ 2047 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅੱਸੀਂ ਸਫਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। Sci-Fi ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੇਹਰਾ ਡਾ. ਕੋਲੇਗਲਾ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਡਾ: ਨਿਮਿਸ਼ ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵੈਸੇ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ! ਅਸੀਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਉੜੀਆ ਵਿੱਚ ਸਕੋਪ (SCOPE-in-Odia) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਸੀਂ ਮਲਿਆਲਮ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਕੋਪ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਾਂ।

ਵਾਪਸ ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਨ ਰੌਡਨਬੇਰੀ ਦੇ ਰਿਣੀ ਰਹਾਂਗੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਇੰਸ-ਫਾਈ - ਸਟਾਰ ਟ੍ਰੈਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ, ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਓ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲਓ!

-ਡਾ. ਨਕੁਲ ਪਰਾਸ਼ਰ,
ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੋਪ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਸਲ ਜਾਂ ਕਲਪਿਤ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਅਕਸਰ ਤਕਨੀਕੀ-ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਜ ਹਕੀਕਤ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਕਾਰਡ ਬੋਰਡ ਦੇ ਬਕਸਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਯੰਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਅਜਿਹੇ ਯੰਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਡ ਬੋਰਡ ਦੇ ਦੋ ਬਕਸਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਰਾਂ ਜਾਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਟਿਊਬਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੱਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧੁਨੀ ਤਰੰਗਾਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਸਨ। 1876 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗ੍ਰਾਹਮ ਬੈੱਲ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਘਰੇਲੂ ਉਪਕਰਨ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਬੱਚੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਕਸਰ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਵੀ ਉੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਸਲੀਅਤ ਬਣ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਰਾਈਟ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ 1903 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸਫਲ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੋਕ ਚੰਦਰਮਾ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਹਕੀਕਤ ਬਣ ਗਈ ਜਦੋਂ ਨੀਲ ਆਰਮਸਟ੍ਰਾਂਗ ਨੇ 1969 ਵਿਚ ਅਪੋਲੋ 11 ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਖੰਭ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਈਏ ਉਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੇਸਟਾਈਮ ਅਤੇ ਵਟਸਐਪ ਵਰਗੀਆਂ ਐਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਇੰਨੀ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰੇਹੜੀ ਵਾਲੇ, ਦੱਧੁ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪਹੰਚੁ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਸਸ਼ਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਹੁਣ ਕੋਈ ਖੋਖਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ, ਫ਼ਿਲਮਾਂ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵੀਨਤਾਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ
ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਅਸੀਮਤ ਦਿਲਚਸਪ ਕਲਪਨਾ - ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ

ਟੀ.ਵੀ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼ਵਰਨ

ਜੇ ਕਦੇ ਤੁਸੀ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਖੀਆਂ 'ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ' (ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ) ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜੀਬ ਦਿੱਖ ਵਾਲੇ ਏਲੀਅਨਾਂ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਪੇਸਸ਼ਿਪਾਂ, ਦੂਜੇ ਗ੍ਰਹਿਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਬਾਹਰਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਭਵਿੱਖਵਾਦੀ ਐਕਸਟਰਾਪੋਲੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ / ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪੰਨੇ ਦਿਸਣਗੇ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਰੋਮਾਂਸ ਹੈ? ਹਾਂ, ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਔਰਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ (ਬਾਈਸੈਂਟੇਨਿਅਲ ਮੈਨ) ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਤੀਬਰ ਰੋਮਾਂਸ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਦਹਿਸ਼ਤ ਜਾਂ ਕਾਮੇਡੀ ਹੈ ਜਾਂ ਡਰਾਮਾ; ਰਹੱਸ; ਜਾਂ ਸਟਾਰ ਵਾਰਜ਼? ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਲ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੋ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ। ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰਿੰਗ ਜਾਂ ਬਲੈਕ ਹੋਲ ਦੇ ਹੋਰੀਜ਼ਨ, ਜਾਂ ਤਕਨੀਕ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਪੇਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਕੇਟ ਜਹਾਜ਼।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ (ਜਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ) ਜਾਂ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ — ਪਰਦੇਸੀ ਹਮਲਾ, ਮਾਰਟੀਅਨ ਕਾਲੋਨੀਆਂ, ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਇਲਾਜ ਆਦਿ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਅਟਕਲਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਬਣਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ, 'ਵਿਚਾਰ' ਹੀ ਹੀਰੋ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਹਿਜ ਹੋ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁਸ਼ਪਕ ਵਿਮਾਨ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਅਨਾਚਨਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾਰਕੋ ਸੁਵਿਨ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਕੋਪਰਨੀਕਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕੇ, ਕੋਪਰਨਿਕਸ ਨੇ ਚਰਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੁਰਾ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਵਿਘਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਥਾਮਸ ਮੋਰ ਦਾ ਯੂਟੋਪੀਆ (1516) ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦਾ ਪਾਤਰ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦੇ ਟਾਪੂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਯੂਰਪ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ "ਸ਼ਾਨਦਾਰ" ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਪਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ "ਇੱਕ ਵਾਰ-ਇੱਕ-ਵਾਰ ਦੂਰ, ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ" ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਭਵਿੱਖਵਾਦੀ ਗਲਪ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਵਲ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਥਾਵਾਂ ਭਵਿੱਖ ਜਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ

ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਂਵੇ ਕੁਝ ਇਕ ਵਿਕਲਪਕ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸ਼ੈਲੀ ਗੈਲੀਲੀਅਨ ਯੁੱਗ (add) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਜਾਦੂਈ ਖਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ, ਗੈਰ-ਜਾਦੂਈ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਅਨੋਖੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਅਣਜਾਣ ਅਤੇ ਅਣਪਛਾਤੀ ਵਸਤੂਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੁਪੀਟਰ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ) ਦੀ ਖੋਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਲਪਨਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਦੂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਫ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ/ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਜੂਲਸ ਵਰਨੇ ਨੇ ਐਚ ਜੀ ਵੇਲਜ਼ (ਚੰਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਮਨੁੱਖ, 1901) ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਕੇਟ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਦੂਈ ਐਂਟੀ-ਗਰੈਵਿਟੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਕੈਵੋਰਾਈਟ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿੰਦਿਆ।

ਦੋ ਪ੍ਰਬਲ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ; ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਤਮਕ; ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਵਰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਐਚ ਜੀ ਵੇਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਗਲਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਵਰਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਥਾਨਾਂ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ, ਚੰਦਰਮਾ, ਉੱਤਰੀ ਧਰੁਵ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਤਾਂ ਵੇਲਜ਼ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ। 9ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਲਬਰਟ ਰੋਬਿਡਾ ਦੀ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲੈ ਲਓ। ਇਸ 1883 ਦੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ, ਇੱਕ ਮੁਟਿਆਰ, 1952 ਦੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਪੈਰਿਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਅਰਕੈਬਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਮ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਟੋਸਕੋਪ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਰ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਜਨਤਕ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ 'ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ (ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਰੀਅਰ) ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਮੈਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਫ੍ਰੈਂਕਨਸਟਾਈਨ (1818) ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦੇ ਡਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਆਤੰਕ ਦੇ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਅਲੌਕਿਕ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਾਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਨਾਵਲ ਤਕਨੀਕੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਗਲ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੰਕਾਰੀ-ਭਰਪੂਰ ਖੋਜ ਵਿੱਚ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ H. G. Wells ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਉਭਰਿਆ। ਕੇ.ਸੀ. ਦੱਤ ਦਾ 'ਏ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਫੋਰਟੀ-ਏਟ ਆਵਰਜ਼ ਆਫ਼ ਦਾ ਈਅਰ 1945', ਜੂਨ 1835 ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਲਿਟਰੇਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਸੀ। ਇਹ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਗਲਪ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਈ ਨੇਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋਸ਼ੀ ਚੰਦਰ ਦੀ 'ਦ ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ਼ ਉੜੀਸਾ: 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ (1845) ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਨਾ' ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ 1916 ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ । ਰੋਕਿਆ ਸਖਾਵਤ ਹੁਸੈਨ ਦੁਆਰਾ 1905 ਵਿੱਚ "ਸੁਲਤਾਨਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ" ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਟੈਗ ਲਾਈਨ ਸੀ "ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਬਦਲਾ!" ਦ ਇੰਡੀਅਨ ਲੇਡੀਜ਼ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਲਿੰਗ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਕ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਕਹਾਣੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਸਮਾਜ

ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਰੱਖੀ। ਤਮਿਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਲਪ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਜੇ.ਆਰ. ਰੰਕਰਾਜੂ ਦੁਆਰਾ 'ਦਿ ਵਿਜ਼ਟਰ (1906)' ਸੀ। ਤੇਲਗੂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਟੇਕੁਮੱਲਾ ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲਾ ਰਾਓ ਦੁਆਰਾ 'ਵਿਹੰਗਾ ਯਾਨਮ (ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਉਡਾਣ, 1906)' ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਟੈਕਨੋ-ਯੂਟੋਪੀਆ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉਭਰਦੇ ਬੰਗਾਲੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ, ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਗਦਾਨਨਦਾ ਰਾਏ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਭਰਮਣ (ਵੀਨਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ) ਸੀ, ਜੋ 1879 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਹੇਮਲਾਲ ਦੱਤਾ ਦਾ "ਰਹਸ਼ਯ" ("ਦਿ ਮਿਸਟਰੀ"), 1882 ਵਿੱਚ ਬਿਗਯਾਨ ਦਰਪਣ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀ ਪ੍ਰੇਮਿੰਦਰ ਮਿੱਤਰਾ ਦਾ "ਪਿਪਰੇ ਪੁਰਾਣ" ("ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ") ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀ "ਮੰਗਲਬਾੜੀ" ("ਦਿ ਮਾਰਟੀਅਨ ਐਨੀਮਜ਼") ਜੋ 'ਮੂਲ' ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮਿੰਦਰ ਮਿੱਤਰਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਦੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ। 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨੀ ਜੇ.ਸੀ. ਬੋਸ, ਜੋ ਅੱਜ ਮਾਰਕੋਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰੇਡੀਓ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ, ਨੇ 1896 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਵਲ 'ਪਲਟਕ ਤੂਫਾਨ' ("ਅਬਸਕੈਂਡਡ ਟੈਂਪੇਸਟ") ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਇੱਕ ਰੋਮਾਂਚਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਹੇਅਰ ਆਇਲ ਦੀ ਬੋਤਲ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਾਮਿਲ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਾਕਵੀ ਸੀ. ਸੁਬਰਾਮਣਿਆ ਭਰਥਿਯਾਰ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹੋਏ, ਕੱਕਾਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਕਾਂਵਾਂ ਦੀ ਸੰਸਦ) ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਸੰਸਦ' ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪਲਾਟ ਰਾਜਾ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਰੂਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਾਰ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ, ਗਣਾਰਥਨ (ਬੁੱਧ ਦਾ ਰਥ), ਹੋਰ 'ਸੰਸਾਰਾਂ' ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਸੂਰਜ-ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾਵਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨਿਤ 'ਸੰਸਾਰਾਂ' ਲਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੰਧਰਵਲੋਕ, ਸਤਿਆਲੋਕ, ਆਦਿ। ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਜੇਕਰ ਗੰਧਰਵਲੋਕ ਦੇ ਕੁਝ ਅਨੰਦ ਜਨਤਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਹੱਸਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਗੁਲਾਮ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨੈਤਿਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਗੰਧਰਵਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੁੰਮਣ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਣਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਗੰਧਰਵ-ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਨਗਨਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ, ਭਾਰਤੀ, 'ਗਿਆਨਰਥਮ' ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ 'ਯੂਟੋਪੀਆ' ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ 'ਮੂਲ' ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 'ਕਲਪਨਾ' ਹੈ; ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ 'ਅਲੌਕਿਕ' ਜਾਂ 'ਜਾਦੂਈ' ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ (Colonial India) ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਯੂਰੋਪੀਅਨ SF ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵੱਖਰੇ ਸਨ? ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਕਸਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਡਵਰਡ ਬੇਲਾਮੀ, ਵਿਲੀਅਮ ਮੌਰਿਸ, ਐਚ. ਜੀ. ਵੇਲਜ਼ ਅਤੇ ਜੈਕ ਲੰਡਨ ਵਰਗੇ

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਸਨ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਦੇ ਇਹ ਲੇਖਕ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਰੋਮਾਂਸ ਅਮੋਰਲ ਲੇਸੇਜ਼-ਫਾਇਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

1960 ਅਤੇ 70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਟਾਲੋ ਕੈਲਵਿਨੋ ਨੇ "ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਚਾਰਜ" ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਰੋਮਾਂਸ ਨਾਲੋਂ, ਗਰੀਬੀ, ਨਸਲਵਾਦ, ਜਿਨਸੀ ਦਮਨ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਸੋਵੀਅਤ ਲੇਖਕ ਇਵਾਨ ਯੇਫ੍ਰੇਮੋਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਵਲ 'ਐਂਡਰੋਮੇਡਾ' (1957) ਰਾਹੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੱਕ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਗਭਗ ਹਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਈ ਸਨ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਲਪ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ, ਪੁੰਜ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੇ ਸੁਪਰ-ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਆਰਮਾਗੇਡਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਰੂਪ ਦੀ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਡੀਕੰਕਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਜਨਤਕ ਅੰਦੋਲਨ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਪਲਪ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਡੌਨ ਕੁਇਕਸੋਟ ਦੀ ਵਿੰਡਮਿਲ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਅਗਸਤ 1945 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਦਿਖਾਉਣ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮਨੁੱਖ-ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਇਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਬਾਦਲ ਗਿਆ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਅਨੁਰੂਪਤਾ, ਘਿਣਾਉਣੀ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਵਸਤੂਕਰਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣਵਾਦ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ (ਅਵਤਾਰ) ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਅਕਸਰ ਭਿਆਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਠੋਸ ਸਿਆਸੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਅੱਜ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਡਾ. ਟੀ.ਵੀ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼ਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਵਿਗਿਆਨੀ-ਐੱਫ ਹਨ।

ਡਾ. ਜੀ.ਪੀ. ਫੌਂਡਕੇ : ਬਹੁਪੱਖੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ

ਡਾ. ਗਜਾਨਨ ਪੀ. ਫੌਂਡਕੇ, ਮਰਾਠੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਲ ਫੌਂਡਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਫੌਂਡਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮਰਾਠੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਾਲ ਫੌਂਡਕੇ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਫੌਂਡਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਇੰਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵੀ ਖੋਜਾਰਥੀ ਵੀ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬਾਲ ਫੌਂਡਕੇ ਨੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ, ਵਿਗਿਆਨ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਵਪਾਰਕ ਵਿਗਿਆਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, 'ਸਾਇੰਸ ਟੂਡੇ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਰਿਪੋਰਟਰ, ਜੋ CSIR- ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੀ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ. ਫੌਂਡਕੇ ਦੋ CSIR ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ (ਜੋ ਹੁਣ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਸਾਇੰਸ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਐਂਡ ਪਾਲਿਸੀ ਰਿਸਰਚ, ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ CSIR-ਯੂਨਿਟ ਫਾਰ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਇਨ ਇੰਟਲੈਕਚੁਅਲ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ (Unit for Research & Development in Intellectual Property), ਜੋ ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ।

ਡਾ. ਫੌਂਡਕੇ,(GPP) ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਨੜ ਮਾਸਿਕ 'ਕੁਤੁਹਾਲੀ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼੍ਰੀ ਕੋਲੇਗਲਾ ਸ਼ਰਮਾ(KS) ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਅੰਸ਼ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

KS: ਸ਼ੁਭ ਸਵੇਰ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਭਾ ਐਟੋਮਿਕ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ, ਮੁੰਬਈ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਵੱਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣ ਗਏ, ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਕਰੀਅਰ। ਇਹ ਸਵਿੱਚ-ਓਵਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂ?

GPP: ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ BARC ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਰੇਡੀਓਬਾਇਓਲੋਜੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲੈਕਚਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਧਾਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੇਤਰ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਲਗਭਗ 25 ਸਾਲ BARC ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਜੋਂ ਇਮਯੂਨੋਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ। ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੋਏ ਕਈ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪੀਆਂ। ਪਰ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਗਲਪ ਸਨ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਾਸੋਹੀਣੇ। ਫਿਰ ਮੈਂ BARC ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤਕਰੀਬਨ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਲਿਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਲੰਡਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਟੋਨੀ ਮੌਰੀਸਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਈਜ਼ਕ ਅਸਿਮੋਵ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲਿਖਣ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ।

ਭਾਰਤ ਪਰਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਕਾ ਆਇਆ। ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਪੰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਉਸਨੇ BARC ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਲੇਖ ਲਿਖੇ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ਛਪਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸ਼ੌਕ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਲਿਖਾਂ। 1974-75 ਦੇ ਆਸਪਾਸ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਯੰਤ ਨਾਰਲੀਕਰ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

KS: ਕੀ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਣੇਸ਼ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ?

GPP: ਹਾਂ। ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਗਣੇਸ਼ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਮੀਨੋ ਐਸਿਡ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੋ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ - ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਜਾਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ। ਪਰ ਜੀਵਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੱਜਾ ਹੱਥ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਜੋ ਸਿਰਫ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਅਮੀਨੋ ਐਸਿਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ। ਇਸਨੂੰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਛੇ-ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਫ਼ੋਨ ਆਇਆ। ਉਹ ਸਾਇੰਸ ਟੁਡੇ ਲਈ ਸੰਪਾਦਕ ਲੱਭ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਾਇੰਸ ਟੁਡੇ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਲੇਖ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਨ ਜੋ ਨਿਯਮਤ ਖੋਜ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੁਝਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਜੋ ਫਿਰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਪਾਦਕ ਲਈ ਚੁਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਯਕੀਨੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਵਪਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ, ਮੇਰੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀ 'ਹਰਾਕਿਰੀ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰੋ. ਬੀ. ਐਮ. ਉਦਗਾਂਵਕਰ, TIFR ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਅਤੇ ਡਾ. ਡੀ. ਬਾਲਾਸੁਬਰਾਮਨੀਅਨ, ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, CCMB ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

KS: ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਲੈਬ ਨੂੰ ਖੁੰਝਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਤੋਬਾ ਕੀਤੀ ਹੈ?
GPP: ਮੈਂ ਤੋਬਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਂ ਤੋਬਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ BARC ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਲੰਬੀ ਪਾਰੀ ਖੇਡ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਅਕੈਡਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਜੋਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖੋਜ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਰੀਅਰ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਦਿਓ।" ਮੈਂ Times of India ਗਿਆ, ਸਾਇੰਸ ਟੂਡੇ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ CSIR ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪ੍ਰੋ.ਏ.ਪੀ. ਮਿੱਤਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਨੌਕਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ PID ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਕਰੀਅਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਿਗੂਣੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ, ਪਰ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ।

KS: ਤੁਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮਰਾਠੀ ਦੋਵਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਰਹੇ ਹੋ। ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖੋਗੇ?
GPP: ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਮਰਾਠੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਬਹੁਤ, ਬਹੁਤ ਪਰਿਪੱਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਸਲੀ ਹਨ। ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਚੁੱਕੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉੱਥੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗੀ। ਇੱਕ ਅਸਲੀ, ਅਨੁਕੂਲਨ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਲੇਖਕ ਆਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੈਂ ਪੰਜ-ਛੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੋਨਹਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਉੱਨਤ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੈ।

KS: ਉਹ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹਨ?
GPP: ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ। ਇੱਕ, ਮੇਰੇ ਲਈ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਰੋਬੋਟ ਜਾਂ ਏਲੀਅਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਲੇਖਕ ਹੁਣ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਨਵੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹਨ।

KS: ਕੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕੀਤੀ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਦੂਰ?
GPP: ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਇਓਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ, ਸਾਡੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟੈਸਟਟਿਊਬ ਬੇਬੀਜ਼, IVF (ਇਨਵਿਟਰੋ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ) ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਡੇ

ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਸਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਹੂਣੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ। ਜਿਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੈਰੀ ਪੋਟਰਜ਼ ਦੀ ਲੜੀ ਵਾਂਗ ਸਾਹਸੀ, ਗੈਰ-ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਜਾਂ ਜਾਦੂਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰੀ ਪੋਟਰ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜ ਸਕਦੇ।

KS: ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਮਹਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਸਨ। ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਗਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਰਾਮਾਇਣ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ?
GPP: ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਮਾਇਣ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਰਾਮਾਇਣ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਸੀ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਪੁਸ਼ਪਕ ਵਿਮਾਨ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਸੀ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਉਦੋਂ ਏਨੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਉਹ ਤਕਨੀਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਰਾਮਾਇਣ ਲਿਖੀ, ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕਲਪਨਾ ਸੀ।

KS: ਤੁਸੀਂ ਮਰਾਠੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ?
GPP: ਹਾਂ। ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਵਧੇਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਣਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਭਿੰਨ ਹਨ। ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

KS: ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ?
GPP: ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਈਕਰੋਬਾਇਓਲੋਜੀ ਅਤੇ ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮਰਾਠੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਪਾਚਕ ਅਤੇ ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਨਵਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਨਵਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜੋ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਡਲੀ, ਢੋਕਲਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪਕਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ?

KS: ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪਲ, ਕੋਈ ਲੇਖ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?
GPP: ਹਾਂ। ਇੱਕ ਕੰਮ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਪਰ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਹਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ -ਵਿਜ਼ਨ 2035 ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਕੰਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਉਟਪੁੱਟ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਲ 2000 ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਮਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਪ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈਨਸਟਾਈਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਮਾਪ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਤੋਲਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ਮਾਪਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਚਰਚਾ ਬਾਰੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਪੰਨੇ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਮੂਰਤ ਸੰਕਲਪ ਨਜਿੱਠਣਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲਈ ਔਖਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ! ਇਹ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਫਲੈਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਕਰਮ ਔਰ ਬੇਤਾਲ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ? ਵਿਕਰਮ ਦਾ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਵੀ ਸੀ।

KS: ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਦੇਖਿਆ ਹੈ? ਲਿਖਤੀ ਵਿੱਚ?
GPP: ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸ਼ੈਲੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਾਦ ਵਾਲੀ ਸੁਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਬੋਲਚਾਲ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ, ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਨ। ਪਰਿਪੱਕ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ।

KS: ਤੁਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ? ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਬਾਰੇ।
GPP: ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਗਤੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੈ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਆਊਟਰੀਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਵਿਡ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। । ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਊਟਰੀਚ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਜੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ। ਪਰ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਰਾਠੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਫਸਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਕ, ਸੰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ!

ਅਰਵਿੰਦ ਮਿਸ਼ਰਾ

ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਵਿਖੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

"ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੇਹ ਦੇ ਕੁਸ਼ੋਕ ਬਕੁਲਾ ਰਿੰਪੋਚੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਦਾ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਹਾਟਲਾਈਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਫਲਾਈਟ ਦਾ ਕੈਪਟਨ, ਜੋ ਕਿ 2016 ਵਿੱਚ ਟਰੇਸਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲੈਂਡਿੰਗ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ," ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਰ.ਕੇ ਭੱਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਪਰ ਹੁਣ ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਖੁਦ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਹੁਣ ਉਸੇ ਸਲਾਟ ਵਿੱਚ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।" ਇੱਕ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਮਾਹੌਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਪਰ ਹੁਣ 2016 ਦਾ ਲਾਪਤਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੇਹ 'ਚ ਉਤਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ 2026 'ਚ? ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ? ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ।" ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਧ ਗਈ। ਇੱਕ ਪਲ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਤੁਰੰਤ ਜਵਾਬ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਈਂਧਨ ਬਚਿਆ ਹੈ।"

"ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਓ।" ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।

"ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਕੀ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ।

"ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਤਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਖਤ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

*****

ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੇਹ ਦੇ ਕੁਸ਼ੋਕ ਬਕੁਲਾ ਰਿੰਪੋਚੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੇਸ਼ਰਾਮ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਸੀਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਉਡਾਨ ਭਰੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਹਾਜ਼ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਆਮ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਪਿਤੁਕ ਬੋਧੀ ਮੱਠ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਨਿਊਰੋਲੋਜਿਸਟਸ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਖੋਜ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੇਤੰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਿਰਾਮ, ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਗਿਆਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਟਿਸਟ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਏਅਰ ਹੋਸਟੈਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਬੈਲਟ ਬੰਨ੍ਹੋ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਲੇਹ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਬਾਹਰ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਧੁੰਦ ਹੈ। ਸਕਾਈਹਾਈਗ ਦੁਆਰਾ ਉਡਾਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ। "ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓਗੇ।"

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੈਂਡਿੰਗ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਹੀ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਐਰੋਬ੍ਰਿਜ

ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਰਦੇ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨਾ ਇੱਕ ਆਮ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਭੀੜ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਚੁੱਪਚਾਪ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਆਖਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਐਰੋਬ੍ਰਿਜ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ. ਉਹ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੀ ਸਿੱਧੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਲਈ ਬੈਗੇਜ ਬੈਲਟ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਹ ਕਨਵੇਅਰ ਬੈਲਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਲਾਈਟਾਂ ਨਾਲ ਇਲਾਕਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੇਟੀ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਧੀਮੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਮਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬੀਤ ਗਏ। ਪਰ ਬੈਲਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਯਾਤਰੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਯਾਤਰੀ ਕਿੱਥੇ ਸਨ? ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਉਥੇ ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਚੁੱਪ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਹਰ ਬੀਤਦੇ ਪਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਡਰਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਬੇਚੈਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹੈਲਪ ਕਾਊਂਟਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਸਰ?" ਹੈਲਪ ਡੈਸਕ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਕਰ ਰਹੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸ਼ਨਲ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।"

"ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਪਰਚੀ ਦਿਖਾਓ।"

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਟੂਏ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਸਮਾਨ ਦੀ ਪਰਚੀ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਹੈਲਪ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਔਰਤ ਨੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਪਰਚੀ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਸਰ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ? ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਨ 'ਤੇ ਮਿਤੀ 5 ਸਤੰਬਰ 2016 ਹੈ।"

"ਫੇਰ? ਕੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ? ਅੱਜ 5 ਸਤੰਬਰ 2016 ਹੈ।"

"ਨਹੀਂ ਸਰ! ਅੱਜ 26 ਮਾਰਚ 2026 ਹੈ।"

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਫਿਰ ਉਹ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ?

"ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।" "ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?"

"ਸਰ! ਇਸ ਸਮਾਨ ਦੀ ਪਰਚੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਤੁਹਾਡੀ ਫਲਾਈਟ ਨੰਬਰ SH 204 ਮਿਤੀ 5 ਸਤੰਬਰ 2016 ਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ।"

"ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੁਹਾਡਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਯਾਤਰੀ ਹਾਂ।"

"ਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਅਤੀਤ ਦੇ ਯਾਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਬੈਗ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।"

"ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ? ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹੰਗਾਮਾ ਹੋ ਗਿਆ।

******

ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਸੁਰਖੀਆਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰਨਵੇਅ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਨਿਊਜ਼ ਰੀਡਰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਉਡਾਣ ਅਚਾਨਕ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ 25 ਗਰਾਊਂਡ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਟਿਸਟ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਮੇਸ਼ਰਾਮ ਪਾਲੀਵਾਲ ਵੀ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਰੀ ਇਹ ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਰਹੱਸਮਈ ਹੈ। ਖ਼ਬਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲਾਪਤਾ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਵਿੰਗ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

******

ਇੱਥੇ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਸਕਾਈਹਾਈ ਏਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਗਰਾਊਂਡ ਸਟਾਫ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀਨੀਅਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਅਜੀਬ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਯਾਤਰੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੈਗ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਲਿੱਪ 'ਤੇ ਸਾਲ 2016 ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ, ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੌਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਕੁ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗਰਾਊਂਡ ਸਟਾਫ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੈਗ ਗੁਆਚੀਆਂ ਅਤੇ ਲੱਭੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਪਿਤੁਕ ਮੱਠ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਯਾਤਰੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਕੁ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਸੰਨਾਟਾ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਬੁੱਕ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਪਿਤੁਕ ਮੱਠ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ, ਜੋ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਸਪਿਤੁਕ ਮੋਨੇਸਟਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਹਿਲ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੱਠ ਦੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਦੇ ਝਰਨੇ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਨਮੋਹਕ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਵੀ ਕਾਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੂਰਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ - ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਾਲਮੇਲ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਉਸਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਨੌਜਵਾਨ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਰਪੂਰਵਕ ਚੈਂਬਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ।

ਚੈਂਬਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਨੇਮਪਲੇਟ 'ਤੇ 'ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ, ਭਿਖਸ਼ੂ ਪ੍ਰਧਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਪਾਲੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਮਰੇ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਗੁੰਮ ਹੋਇਆ ਬੈਗ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗਿਆ, ਇੱਕ ਨਰਮ, ਡੂੰਘੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ।

"ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਆਗਤ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ। ਸਬਰ ਰੱਖੋ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਬੈਗ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਇੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਿਆ?"

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮਾਣਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਿਆ। ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਹਾਂ! ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਬੋਧੀ ਮੱਠ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲਗਭਗ ਸੌ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ।"

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੱਕ ਇਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲੇ।

"ਇਹ ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਹੈ." "ਇਹ ਇੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ?"

"ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸਾਂਗਾ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ; ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਬਰ ਰੱਖੋ; ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁਝ ਤਾਜ਼ਗੀ ਲਓ।"

"ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।"

"ਯਕੀਨਨ। ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁਝ ਤਾਜ਼ਗੀ ਕਰੋ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਓ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ ... ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, 2026 ਵਿੱਚ ਹੋ। ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਨਫਰੰਸ... ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 2016 ਵਿੱਚ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਲਗਾਤਾਰ, ਬੇਵਕੂਫ਼ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁੱਖ ਸੰਨਿਆਸੀ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਇਹ ਮਿੱਠਾ ਹਰਬਲ ਡਰਿੰਕ ਪੀਓ; ਤੁਸੀਂ ਊਰਜਾਵਾਨ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਾਂਗਾ।" ਸੰਨਿਆਸੀ ਮੁਖੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ।

"ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"

"ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ," ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਸੁਆਦੀ ਡਰਿੰਕ ਦੀ ਚੁਸਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

"ਇਹ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਟਗਰਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਮੈਟਾਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਦਲਵੇਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਟਾਈਮ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਪੇਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਓਵਰਲੈਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਨਕਲੀ ਸੰਘਣੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਮੈਗਨੈਟਿਕ ਫੀਲਡ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਓਵਰਲੈਪ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਕੋਰੋਨਲ ਪਲਾਜ਼ਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਮੈਗਨੈਟਿਕ ਫੀਲਡ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ।"

ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਨੇ ਕੁਝ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਫਿਰ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਦੰਗ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਸਪੇਸ ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਬੋਲਦੇ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਕਿਆ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਓ।"

ਖੈਰ, ਆਓ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ ਸਮਝੀਏ। ਸਾਡੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਨਾਥੂਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਚਾਨਕ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਮਰੋੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ...

"ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ," ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ।

"ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਪੇਸ-ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਬਦਲਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦੇਣਗੇ।"

"ਇਹ ਸਿਰਫ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ." ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ।

"ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਮੈਂ ਰਟਗਰਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਕਲੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਮੈਗਨੈਟਿਕ ਫੀਲਡ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਕਲਪਕ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਟਾਈਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਨਕੀ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।" ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ।

"ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਆਏ?" ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਂ ਸਦਮਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਸ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹਾਂ।" ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ...।" ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਅਚਾਨਕ, ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਨੇ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ, "ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦਲਵੇਂ ਸਪੇਸ-ਟਾਈਮ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?"

"ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲਵੀਂ ਥਾਂ - ਸਮਾਂ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?" ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ 2016 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ 2026 ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬੈਗ ਇੱਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇੰਨੇ ਸਾਲ ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ, ਤੁਹਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ ਸੀ? ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਏਅਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਰਡਾਰ ਤੋਂ ਗਾਇਬ

ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।" ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਕੁਝ ਪਲ ਰੁਕੇ ਰੁਕਿਆ, ਫਿਰ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆ।

"ਤੁਹਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਇੱਕ ਬਦਲਵੇਂ ਸਪੇਸ-ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿ-ਯਾਤਰੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉੱਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਪੇਸ ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹੋ। ਪਰ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਸੀ. ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਦਲਵੇਂ ਸਪੇਸ ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਹੀ ਲੰਘੇ ਸਨ. ... ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ 'ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰ' ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ, "ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ? ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੰਤਰ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੁਲਾੜ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਮਾਂਡ ਖੇਤਰ ਲਗਭਗ 100 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। 2016 ਤੋਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੇਤ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੇ ਯੰਤਰ ਨੇ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।" ਸੰਜੇ ਭੰਤੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਰਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ-

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਹਾਕਾ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸੇ ਸਪੇਸ ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਹੋ। ਅੱਜ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਡੋਰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਏ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਸਾਮਾਨ ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਡਾ ਸੀ ਬਾਕੀ ਯਾਤਰੀ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜ ਦੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਬੁੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਗੇਟ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਬੈਗ ਲੈਣ ਗਏ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਬੈਗ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।"

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਦਮੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਠਿਆ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਠੀਕ ਹੈ! ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਇੱਥੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ। ਦਿੱਲੀ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।" ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਾਲੀਵਾਲ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਉਠ ਗਿਆ।

"ਪਰ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਕੀ ਕਰੋਗੇ?... ਤੁਹਾਡੀ ਲੰਮੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਾਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਅਣਵਿਆਹੇ ਹੋ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਡੀਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ! ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੋਗੇ? ਕੌਣ ਤੁਹਾਡਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਮੁੱਖ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਵਿਅੰਗ ਸੀ।

"ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਨਿਰਾਸ਼ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ..."

"ਕੀ? ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ... ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।"
"ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮੱਠ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਭੰਤੇ ਹੋਵੋਗੇ।"

ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੇਸ਼ਰਾਮ ਪਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਇਕ ਸਾਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵਿਕਲਪਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਨਾਟਕੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ: ਅਰਵਿੰਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਕੱਤਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ.ਟੀ 2010 ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨਾ, 11ਵੀਂ ਗਲੋਬਲ ਸਾਇੰਸ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਕਾਨਫਰੰਸ, ਦਿੱਲੀ (2010) ਅਤੇ ਚੇਂਗਦੂ, ਚੀਨ (ਨਵੰਬਰ 2019) ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰ

ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ

ਸੀਨੀਅਰ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਰਲੱਭ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਅਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਉੱਤੇ ਲਿਖਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਂ ਕਾ ਪਹਾੜ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਖੁਦ ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਵਾੜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, "ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ", ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੇਖਣੀ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਚਨਾਵਾਂ- 'ਕਥਾ ਕਹੋ ਯਯਾਵਰ', 'ਰਾਹੀ ਮੈਂ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾ', 'ਵਿਗਿਆਨ ਵੇਲਾ ਮੈਂ', ਵਿਗਿਆਨ ਕੀ ਦੁਨੀਆ', 'ਦਿੱਲੀ ਸੇ ਤੁੰਗਨਾਥ ਵਾਇਆ ਨਾਗਨਾਥ', 'ਨਾਟਕ- ਨਾਟਕ ਮੈਂ ਵਿਗਿਆਨ'', 'ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਂ ਕਾ ਪਹਾੜ', 'ਵਿਗਿਆਨ ਔਰ ਹਮ', 'ਵਿਗਿਆਨਮਾ', 'ਮੇਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਡਾਇਰੀ-1&2', 'ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਿਯਾ ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾਏਂ', 'ਫਸਲੇਂ ਕਹੇਂ ਕਹਾਨੀ', ' 'ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰਹਮਾਸਾ', 'ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਨਕਾ ਰਿਣੀ ਹੈ', 'ਸੂਰਜ ਕੇ ਆਂਗਨ ਮੈਂ', ਸੁਰਮੰਡਲ ਦੇ ਸਿਰ' ਆਦਿ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਵਾੜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਿਗਿਆਨ ਰਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਰੇਡੀਓ-ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਵਰਗੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੇਖਣੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮੇਵਾੜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਗਿਆਨ ਲਿਖਤ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰ (2021), ਵਨਮਾਲੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ ਸਨਮਾਨ (2021), ਕੇਂਦਰੀ ਹਿੰਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ (ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਮੰਤਰਾਲਾ), ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ 'ਸਿੱਖਿਆ ਪੁਰਸਕਾਰ' (2018), ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਥਾਨ, ਲਖਨਊ (2017) ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦਾ 'ਵਿਗਿਆਨ ਭੂਸ਼ਣ' ਪੁਰਸਕਾਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਥਾਨ, ਆਗਰਾ ਦਾ ਵੱਕਾਰੀ ਆਤਮਾਰਾਮ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਹਿੰਦੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ 'ਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਸਨਮਾਨ'; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਕਰਨ ਪੁਰਸਕਾਰ'; ਭਾਰਤੇਂਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਕਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਵਾੜੀ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 1,00,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਵਾੜੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਫ੍ਰੀਲਾਂਸ ਰਾਈਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
ਡ੍ਰੀਮ 2047 ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਮਿਸ਼ ਕਪੂਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਚਰਚਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਅੰਸ਼ ਹਨ:

NK: ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਉਭਰਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ

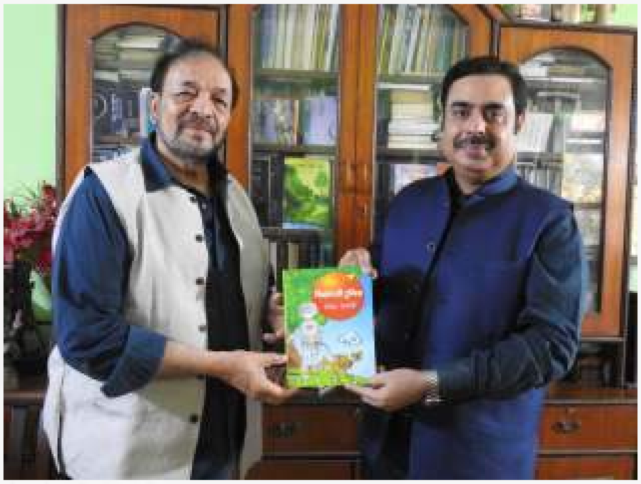

ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ ਜਾਂ 'ਵਿਗਿਆਨ ਗਾਲਪ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇੱਕ ਆਮ ਕਹਾਣੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

DM: ਨਿਮਿਸ਼ ਜੀ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛੋ, ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਗਲਪ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਿਖਰ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਲੇਖਕ-ਸੰਪਾਦਕ ਹਿਊਗੋ ਗਰਨਜ਼ਬੈਕ ਨੇ 1926 ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਸ ਵਿਧਾ ਨੂੰ 'ਵਿਗਿਆਨਕਤਾ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਗਲਪ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗਰਨਜ਼ਬੈਕ ਨੇ ਜੂਲਸ ਵਰਨ, ਐਚ.ਜੀ. ਵੇਲਜ਼ ਅਤੇ ਐਡਗਰ ਐਲਨ ਪੋ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਫਿਰ 1937 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕੀ ਲੇਖਕ-ਸੰਪਾਦਕ ਜੌਹਨ ਡਬਲਯੂ. ਕੈਂਪਬੈਲ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ-ਕਲਪਨਾ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਵੱਲ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 'ਵਿਗਿਆਨਕਤਾ' ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'SF' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ 'ਸਾਇ-ਫਾਈ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਨੂੰ 'ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾਟਕ, ਸਕਿੱਟ, ਕਵਿਤਾ,ਗੀਤ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ' ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

NK: ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਸਾਰ ਦੱਸੋ।

DM: ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਬੀਜ ਉਗ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਕਹਾਣੀ', 'ਮੱਧਮ' ਅਤੇ 'ਉਤਕਰਸ਼' ਵਿੱਚ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਲਪ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਯਮੁਨਾ ਦੱਤ ਵੈਸ਼ਨਵ 'ਅਸ਼ੋਕਾ' ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ 'ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਦੀ ਪਤਨੀ' ਨੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਜੱਜ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ

ਜੈਨੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸਨ। ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਰੁਚੀ ਦੇਖ ਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵੀ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ 'ਸ਼ੈਵਲ' ਲਿਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦਾਵਤ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਆਦੀ ਪਕਵਾਨ ਝੀਲ ਦੇ ਐਲਗੀ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਪਾਰਵਤੀਆ' ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੋਹੜ ਅਤੇ ਪੀਪਲ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ- 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੀਲਾ'। ਉਹ ਕਹਾਣੀ 1965 ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲੇ 'ਤ੍ਰਿਪਥਾਗਾ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਅਤੇ ਕਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਲਝ ਗਿਆ। ਪਰ, ਸਾਲ 1976-77 ਵਿਚ, ਮਸ਼ਹੂਰ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਕਾਰਲ ਸਾਗਨ ਦੇ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ, ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵੋਏਜਰ-1 ਅਤੇ ਵੋਏਜਰ-2 ਪੁਲਾੜ ਯਾਨ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਅਣਜਾਣ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਵੋਏਜਰ ਦੀ ਉਡਾਣ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾ ਦਿੱਤੀ । ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ? ਉਦੋਂ ਕੀ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਬੈਕਟੀਰੀਆ, ਵਾਇਰਸ ਅਤੇ ਕੀੜੇ ਹੋਣਗੇ? ਜਾਂ ਜੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਨੂੰ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਮਿਲ ਗਏ? ਕੀ ਦੂਜੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਜੀਵ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਭਿਅਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਬੀਜ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਾਵਲੈਟ ਲਿਖਿਆ - 'ਸਭਿਅਤਾ ਕੀ ਖੋਜ'। ਇਹ ਨਾਵਲੈਟ ਉਸ ਦੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਸਾਲੇ 'ਸਪਤਾਹਿਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਵਿੱਚ 1979 ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਿਆਮ ਜੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਕਹਾਣੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਰ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਵਧ ਰਹੀ ਇੱਕ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਰੋਬੋਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਇਕ ਹੋਰ ਲੰਬੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ 'ਭਵਿਸ਼ਿਆ' ਸਪਤਾਹਿਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਛਪੀ। 'ਗੁੱਡ ਬਾਏ ਮਿਸਟਰ ਖੰਨਾ' 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭਾਤ', ਲਖਨਊ ਦੇ ਦੀਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਬਾਲ ਫੌਂਡਕੇ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਬੀਟਾ ਹੁਆ ਭਵਿੱਖ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਸਦਾ ਆਪਣਾ ਖਾਤਾ ਹੈ।

NK: ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?
DM: ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਾਠਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖਗੋਲ-ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਡਾ. ਜਯੰਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨਾਰਲੀਕਰ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਧੇ ਪਾਠ ਜਾਂ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਣੇ ਔਖੇ ਹਨ, ਪਾਠਕ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵੀਡੀਓ, ਆਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਕਾਮਿਕਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

NK: ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਦੇਖਦੇ ਹੋ?
DM: ਨਿਮਿਸ਼ ਜੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ

ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ, ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਪੂਰਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ਼ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਬੋਟ ਹੋਟਲਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ-ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੱਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਆਈਜ਼ੈਕ ਅਸਿਮੋਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਜਿਸ ਭਵਿੱਖਵਾਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕਤ ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਸਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਗਭਗ 100-125 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ 'ਚੰਦਰਲੋਕ ਕੀ ਯਾਤਰਾ' ਸਾਲ 1900 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਸਰਸਵਤੀ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਲ 1922 ਵਿੱਚ ਰਾਹੁਲ ਸੰਕ੍ਰਿਤਯਨ ਨੇ ਨਾਵਲ ' ਬੀਸਵੀਂ ਸਦੀ' ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਘਾਟ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ: ਸੰਪੂਰਨਾਨੰਦ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਵਲ 'ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੇ ਸਪਤਰਸ਼ੀ ਮੰਡਲ' ਲਿਖਿਆ। ਆਚਾਰੀਆ ਚਤੁਰ ਸੇਨ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ 1950 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ੀਤ ਯੁੱਧ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾਵਲ 'ਖਗੜਸ' ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਡਾ: ਨਵਲ ਬਿਹਾਰੀ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਯਮੁਨਾਦੱਤ ਵੈਸ਼ਨਵ 'ਅਸ਼ੋਕਾ' ਅਤੇ ਬ੍ਰਜਮੋਹਨ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵੀ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਜੋ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਨ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਲਈ ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੀਚਰ ਫ਼ਿਲਮਾਂ, ਟੈਲੀਫ਼ਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਵੱਕਾਰ ਵੀ ਵਧੇਗਾ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਹਿਊਗੋ ਅਵਾਰਡ, ਨੇਬੂਲਾ ਅਵਾਰਡ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਕਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

NK: ਤੁਸੀਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੋਗੇ? ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਜਾਂ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਆਦਿ) ਦੁਆਰਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?

DM: ਹਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਤਾਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸੀ

ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਛਾਪ ਨਾ ਪਵੇ। ਦੂਜੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੇਗੀ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪਾਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਛੋਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਦੇ ਨਵੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਣਗੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲਿਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮੂਲ ਸੋਚ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

NK: ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ?

DM: ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹੀ ਗਈ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਚੰਗੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਜਾਂ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਸਬਕ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਨਵੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

NK: ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਮਵਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਝੁਕਾਅ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ?

DM: ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲਿਖਣਾ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੋ, ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਟੇ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵੀ ਸਿੱਟੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਦਾ ਖਾਕਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਵੋਏਜਰ-1 ਅਤੇ ਵੋਏਜਰ-2 ਪੁਲਾੜ ਯਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੱਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 'ਸਭਿਆਤਾ ਕੀ ਖੋਜ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਲਾਇਲਾਜ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਢਕ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਹ ਮਰੀਜ਼ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੰਬੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ 'ਭਵਿਸ਼ਿਆ' ਲਿਖੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰੇਗਾ? ਕੀ ਬੰਦੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ? ਫਿਰ 1978 ਵਿੱਚ, ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਬੇਬੀ ਲੁਈਸ ਬ੍ਰਾਊਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਬੇਬੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ 'ਭਾੜੇ ਦੀ ਕੁੱਖ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਸਰੋਗੇਸੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਮਨੁੱਖੀ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ 'ਕੋਖ' (ਕੁੱਖ) ਲਿਖੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਮਵਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

NK: ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸਥਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ?

DM: ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਾਲੀ, ਮਰਾਠੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅੱਜ ਹਿੰਦੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਮੀਰ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਗਲਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ 1900 ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ 1904 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਲੱਬਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ, ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2004 ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

NK: ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਡੇ ਬਜਟ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਦੇਖਦੇ ਹੋ?

DM: ਨਿਮਿਸ਼ ਜੀ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਟੀਵਨ ਸਪੀਲਬਰਗ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ। ਉਸਨੇ ਕਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਈ.ਟੀ. ਐਕਸਟਰਾ-ਟੇਰੇਸਟ੍ਰੀਅਲ, ਟਰਮੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਜੁਰਾਸਿਕ ਪਾਰਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ । ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਈਟੀ' ਦੀ ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਸਾਲਾ ਫਿਲਮ 'ਕੋਈ ਮਿਲ ਗਿਆ' ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਫਲ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਚੰਗੀ ਹਿੰਦੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ।

NK: ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ? ਨਾਲ ਹੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 'ਘਰ ਲੈ ਜਾਓ' ਸੰਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ।

DM: ਜੇ ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਨਿਮਿਸ਼ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇਕ ਚੰਗੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਚੰਗੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕੁਝ ਤੱਥ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਲਈ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਘੜੀ ਗਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਕਹਾਣੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਰ ਸਾਹਿਤਕ ਕਹਾਣੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਥਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਕਾਢਾਂ

ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕਿੰਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

NK: ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

DM: ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਉਹ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣਗੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ 'ਚੰਦਰਲੋਕ ਕੀ ਯਾਤਰਾ', ਰਾਹੁਲ ਸੰਕ੍ਰਿਤਯਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਨਾਵਲ ' ਬੀਸਵੀਂ ਸਦੀ ' ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਬੰਗਲਾ, ਮਰਾਠੀ, ਅਸਾਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ 1818 ਵਿੱਚ ਮੈਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ 'ਫਰੈਂਕਨਸਟਾਈਨ: ਔਰ ਦ ਮਾਡਰਨ ਪ੍ਰੋਮੀਥੀਅਸ'। ਜੂਲੇਸ ਵਰਨ, ਸਾਹਸੀ ਯਾਤਰਾ ਗਲਪ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦੇ ਲੇਖਕ ਐਚ.ਜੀ. ਵੇਲਜ਼ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵਿਗਿਆਨ

ਗਲਪ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਰਥਰ ਕੋਨਨ ਡੋਇਲ, ਜੋਨਾਥਨ ਸਵਿਫਟ, ਵੋਲਟੇਅਰ, ਐਨਾਟੋਲ ਫਰਾਂਸ, ਰੁਡਯਾਰਡ ਕਿਪਲਿੰਗ, ਜੈਕ ਲੰਡਨ, ਈ.ਐਮ. ਫੋਸਟਰ, ਕੈਰਲ ਕੈਪੇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਾਕ ਅਸਿਮੋਵ, ਆਰਥਰ ਕਲਾਰਕ, ਏ.ਈ. ਵੈਨ ਵੋਗਟ, ਰਾਬਰਟ ਏ. ਹੇਨਲੇਨ, ਰੇ ਬ੍ਰੈਡਬਰੀ, ਐਲਡਸ ਹਕਸਲੇ, ਜਾਰਜ ਓਰਵੈਲ, ਕਰਟ ਵੋਨਗੁਟ ਵਰਗੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਰਹਿ ਗਏਂ ਦਿਸ਼ਾਏਂ ਈਸੀ ਪਾਰ' ਅਤੇ 'ਫੈਨਜ਼', ਮਹੂਆ ਮਾਜੀ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਮਰੰਗ ਗੋਦਾ ਨੀਲਕੰਠ ਹੁਆ', ਡਾ: ਰਮੇਸ਼ ਉਪਾਧਿਆਏ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ 'ਮੌਸਮ ਕੀ ਭਵਿਸਿਆਵਾਨੀ ' ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਆਲਾਵ ਪਰ ਕੋਖ' ਆਦਿ।

ਨਿਮਿਸ਼ ਜੀ, ਇਸ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।
ਮੇਵਾੜੀ ਜੀ, ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸਾਰਥਕ ਚਰਚਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ: ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਸ਼ਮਾ ਗੌਤਮ

ਏਲੀਅਨ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ

ਅਰਵਿੰਦ ਦੂਬੇ

18 ਨਵੰਬਰ 2066, ਇਹ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ, ਉਲਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੁਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗਿਆਨੀ ਮਿਖਾਇਲ ਮਾਸਾਲੋਵ ਦੇ ਮੀਟਿਓਰ ਸ਼ਾਵਰ ਪੂਰਵ ਅਨੁਮਾਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅੱਜ ਇੱਕ ਲਿਓਨਿਡ ਮੀਟਿਓਰ ਤੂਫਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਵੈਸੇ, ਹਰ ਸਾਲ 6 ਤੋਂ 30 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਲਿਓਨਿਡ ਮੀਟੋਅਰ ਵਰਖਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸਿਖਰ 18 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲਿੰਦ ਇੱਕ ਸ਼ੁਕੀਨ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸ਼ੁਕੀਨ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਕਨਿਕ ਕੰਬਲ, ਆਪਣੀ ਮਨਪਸੰਦ ਬਲੈਕ ਕੌਫੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇੱਕ ਥਰਮਸ, ਕੁਝ ਸਨੈਕਸ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਬੋਤਲਾਂ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੈਪਟਾਪ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਡੀਪ ਸਕਾਈ ਐਸਟ੍ਰੋਨੋਮੀ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਲਗਾਇਆ ਸੀ, ਨਾਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਟੈਲੀਸਕੋਪ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਈਪੌਡ 'ਤੇ ਐਡਜਸਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲੀਓ ਤਾਰਾਮੰਡਲ ਵੱਲ ਘੁੰਮਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਲੂਟੁੱਥ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੈਪਟਾਪ ਦੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਉਲਕਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਘੰਟੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰਿਆਂ (shooting stars) ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਮਿਲਿੰਦ ਮੇਰੀ ਹੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੋਸਤ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਮਿਲਿੰਦ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ।

"ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਛੱਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਓਗੇ?"
"ਕਿਉਂ?"
"ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਉਹ ਰਾਤ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ" ਉਹ ਹੱਸਿਆ।
"ਮਿਲਿੰਦ, ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?"
"ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।"
"ਓਹ ਹਾਂ, ਅੱਜ 18 ਨਵੰਬਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਲਿਓਨਿਡ ਮੀਟੀਅਰ ਤੂਫਾਨ (meteor storm) ਦਾ ਦਿਨ"। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
"ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ?" ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਸਿਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਲਕਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਵੀ 33 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਸੌਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਮਿਲਿੰਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਉਲਕਾ ਤੂਫਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ. ਸਵੈਟਰ ਪਾ ਕੇ, ਚਾਦਰ ਤੇ ਕੰਬਲ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮਿਲਿੰਦ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ।

****

ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਲਕਾ ਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ meteors ਸਨ।
"ਦੇਖੋ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਇਹ ਕੀ ਹੈ?" ਅਚਾਨਕ ਮਿਲਿੰਦ ਨੇ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਸਤੂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਮਿਲਿੰਦ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਮੀਟੀਓਅਰ ਸ਼ਾਵਰ (meteor storm) ਜਾਂ ਉਲਕਾ ਤੂਫਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਉਲਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਾ

ਆਕਾਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 10 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਦਾ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਸੀ।
"ਇਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ, ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ," ਮਿਲਿੰਦ ਨੇ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕੀਤੀ।
"ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ.
ਮਿਲਿੰਦ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ, "ਉਸ ਉਲਕਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਦਾਗੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਰਹੀਏ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮੀਟਿਓਰ ਹੈ।"
"ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਮਲੇ ਦਾ 'ਸਲੇਟੀ' ਪੱਖ ਲੱਭਦੇ ਹੋ," ਮਿਲਿੰਦ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
"ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ।" ਮੈਂ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਉਲਕਾਵਾਂ ਘੱਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੀਆਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਲਕਾ ਤੂਫਾਨ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮਿਲਿੰਦ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗੇ।

"ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੱਪ ਗਰਮ ਚਾਹ ਪੀ ਲਓ।"

ਅਸੀਂ ਮਿਲਿੰਦ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗੇ। ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਟੀ.ਵੀ. ਆਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬੀਤੀ ਰਾਤ ਦੇ ਮੀਟਿਓਰ ਸ਼ਾਵਰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਚਮਕਦਾਰ ਚੌੜੇ ਬੈਂਡਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।
ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਖ਼ਬਰ ਸੀ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਜੀਬ ਖ਼ਬਰ ਸੀ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਿੰਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਲਾਲ ਚੀਜ਼ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਡਿੱਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਪੂਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

****

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਮੰਨ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਉਲਕਾ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਹਮਲੇ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਡਿਫੈਂਸ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਉਲਕਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਦਾਗੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਡਿਫੈਂਸ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਜਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਗੈਰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਏਲੀਅਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਦੇਸੀ ਹਮਲਾ ਮੰਨ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮਲਬੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਸਟੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਿਰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਊਰਜਾ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੰਬ, ਜਾਂ ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਜਾਂ ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਸੜੇ ਹੋਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਮਲਬੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਤੂ ਦੀਆਂ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਛੇ ਇੰਚ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪੱਟੀਆਂ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਮਲਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਏਲੀਅਨ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੀ

ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਇਸ 'ਤੇ ਉੱਕਰੀ ਇੱਕ ਚੇਤਾਵਨੀ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਸੀ-

"ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਿਲੀਅਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਸਾਲ ਦੂਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੂਰਜੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਜੈਨੇਟਿਕ ਪੂਲ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਜੈਨੇਟਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਇਨ੍ਹੀਂ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗ ਟ੍ਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਡੇ ਉਲਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਚ ਵਿਕਸਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਉਲਕਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਘਾਤਕ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਖ਼ਿਰ ਕਿਸ ਲਈ? ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਓ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਸਲ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਾਤਕ ਹਰਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੈਨੇਟਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਲਾਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਖਾਸ ਕੌਮ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਗੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਨਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਸਸ਼ਕਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਇਕ ਕਲਿੱਕ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਬਾਦੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਤਦ ਤੱਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹੋ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾਓ। ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਲੋਕ, ਤੁਹਾਡੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਤੋਂ ਆਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਚੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਤੀ ਹਰੀ ਹੋਵੇ।

ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਇਨੇਟਿਕ ਹਥਿਆਰ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਤ ਦੇ 20 ਫੁੱਟ ਲੰਬੇ ਅਤੇ 1 ਫੁੱਟ ਵਿਆਸ ਵਾਲੇ ਸਿਲੰਡਰ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਗੁਰੂਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਲਗਭਗ 36,000 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਕਿੰਡ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਧਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵਿਸਫੋਟਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸਫੋਟਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਭਾਫ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਬੂਤ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵਜੋਂ ਲਓ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹੋ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਸਿੱਖਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾਅਵਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।"

ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਧੀਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੌੜ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕੇ।

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਗਿਆਨ

1975 ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਵੀਅਤਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ, ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਉੱਤਰੀ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਦੱਖਣੀ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਦੱਖਣੀ ਵੀਅਤਨਾਮ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਹਥਿਆਰ ਠੋਸ ਸਿਲੰਡਰ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਿਰੇ ਨੁਕੀਲੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਵਿਚ ਧਾਤ ਦੇ ਖੰਭ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਰੂਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬੰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ 'ਲੈਜ਼ੀ ਡੌਗ ਵੈਪਨਸ (Lazy Dog Weapons)' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਟੰਗਸਟਨ ਦੇ ਬਣੇ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਦੇ ਵਿਆਸ ਵਾਲੇ ਸਿਲੰਡਰ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਉੱਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਲੰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਰਗੜ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਰੂਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੰਭੀਰ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ 'ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਥੋਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਇੰਸ ਫਿਕਸ਼ਨ ਕਹਾਣੀ "ਏਲੀਅਨਜ਼" ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨੀ ਮਿਖਾਇਲ ਮਾਸਲੋਵ ਦਾ ਮੀਟਿਓਰ ਸ਼ਾਵਰ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਲਿਓਨਿਡ ਮੀਟਿਓਰ ਤੂਫਾਨ ਸਥਾਪਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥ ਹਨ।

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦ ਦੂਬੇ ਹਿੰਦ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸਿਜ਼, ਅਟਾਰੀਆ, ਸੀਤਾਪੁਰ ਵਿਖੇ ਬਾਲ ਚਿਕਿਤਸਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖ, ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਕਿਤਾਬ, ਨਵ-ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਕਿਤਾਬ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਵਾਈ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦ ਦੂਬੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਲਈ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥਾਈਲੈਂਡ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖ ਅਤੇ ਦੋ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਥਾਨ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਪਤੀ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਬਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਨ ਸਨਮਾਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਲਿਖਣ ਲਈ ਟੈਗੋਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਭੋਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ, ਮੇਰੀ ਦਿੱਲੀ!

ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ

ਪਿਆਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ,
ਮਿਤਾਲੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ? ਦਾਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੋਗੇ ਕਿ ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ 'ਸਨਸ਼ਾਈਨ - ਗੋਲਡਨ ਹਿੱਲ', ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨਾ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਮਨਮੋਹਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਸਕ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇੱਥੇ ਸਵੇਰੇ, ਸ਼ਾਮ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇੰਨਾ ਧੂੰਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕੱਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੋਟਰ-ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾ ਧੂੰਆਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਸਮਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਾਦਾ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਮੋਟਰ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਧੂੰਏਂ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਡਾ ਦਮ ਘੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਫਤਰ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਘਰ ਪਰਤਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਚੌਰਾਹਿਆਂ 'ਤੇ ਧੂੰਆਂ ਇੰਨਾ ਸੰਘਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਜਲਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੰਘ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਕੂਟਰ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਕਾਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ 'ਮਾਸਕ' ਪਹਿਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਸਾਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਦੂਜੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਇਹ ਤੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਰਾਣੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵ ਵੇਖੋਗੇ! ਸਾਡੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇੰਨਾ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਬਲਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ 'ਮਾਸਕ' ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 1400 ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਐਸ.ਪੀ.ਐਮ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਚੰਗਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਪਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਦੇ ਸੀ!
ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਵੀ ਰੁੱਖਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਾਂ! ਮੈਂ ਟਾਈਗਰ ਹਿੱਲ 'ਤੇ ਉੱਚੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਡੁੱਬਣ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਚਨਜੰਗਾ ਅਤੇ ਐਵਰੈਸਟ ਚੋਟੀ ਦੇ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ, ਦਾਦਾ ਜੀ। ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ, ਅਸੀਂ ਮਿਰਿਕ ਵਿਖੇ ਠਹਿਰੇ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕੌਣ ਜਗਾਉਂਦਾ ਸੀ? ਪੰਛੀ..! ਹਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕ-ਚੀਕ ਸਾਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ, ਕ੍ਰਿਕੇਟ ਦੀ ਚੀਖ ਅਤੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ! ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮਿਤਾਲੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ! ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਤਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਕੁਝ ਹੀ ਤਾਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ 'ਨਹਿਰੂ ਪਲੈਨੀਟੇਰੀਅਮ' ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉੱਥੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਬਲਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਪਰਤ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ,

ਖਤਰਨਾਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰਮ ਅਤੇ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੈਂਡਿੰਗ ਲਈ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਘੁੰਮਿਆ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸਿਰਫ ਕਾਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ। ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇੱਕ ਇੰਚ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੀ ਹਵਾ ਅਤੇ ਹਰਿਆਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਡਰ ਗਿਆ। ਮਿਤਾਲੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਨਾ ਤਾਂ ਪਿਤਾਜੀ ਕੋਲ ਵਿਹਲਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਟਰ-ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਗਲੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜੇ ਨਾਲ

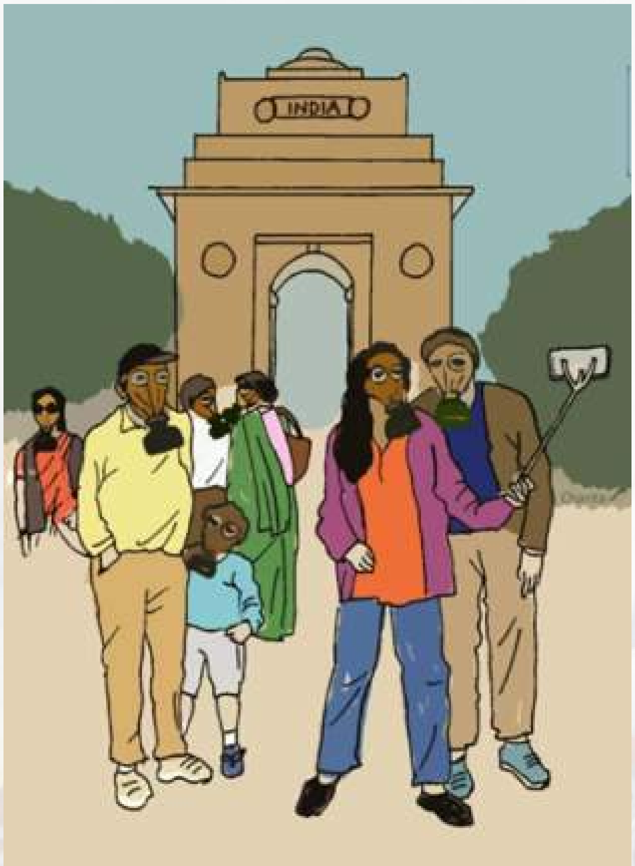

ਨਹੀਂ, ਬੱਸਾਂ-ਮੋਟਰਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਾਗ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਠੀਕ ਹੈ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਤਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗਾ।

- ਮੁਕੁਲ
ਦਿੱਲੀ
14 ਮਈ, 2025

ਪਿਆਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ
ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਨ ਦੇ ਔਖੇ ਹੋ.... ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਹੋ ਜੋ ਇਸ ਬਿਆਸੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਪਰ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋਗੇ - ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਥੋੜੇ ਬੋਲ਼ੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ! ਸਿਰਫ਼ ਅਸੀਂ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਬੱਸਾਂ, ਮੋਟਰਕਾਰਾਂ, ਤਿੰਨ ਪਹੀਆ ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਪਹੀਆ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੀ 3 ਕਰੋੜ 11 ਲੱਖ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ - 'ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ' ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ ਲੋਕ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਤਿੱਖੀ ਅਲਾਰਮ ਘੜੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਚੀਕਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 85 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ 22 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਹਨ ਚੱਲਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਅੱਜ 91 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਸਾਂ, ਮੋਟਰ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਹਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਦਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਧੂੰਆਂ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਗੈਂਡਪਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਕਿਹੜੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ? ਦਮੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰੌਨਕਾਈਟਸ ਤੋਂ! ਅਜਿਹਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਲਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਧੂੰਏਂ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਝਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਉਹ ਸਾਰੀ ਹਰਿਆਲੀ ਕਿੱਥੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ? ਸੜਕਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਦਰੱਖਤ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ - ਸਰ ਐਡਵਿਨ ਲੁਟੀਅਨ ਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਮੁਸਤੋਵ ਨੇ ਲਗਭਗ 105 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹਰੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਨਿੰਮ, ਜਾਮੁਨ, ਸ਼ਿਰੀਸ਼, ਪਾਕਰ, ਅਮਲਤਾਸ, ਗੁਲਮੋਹਰ, ਜੈਕਰੰਡਾ, ਵਿਲਾਇਤੀ ਬਾਬੂਲ, ਸੇਮਲ, ਕਚਨਾਰ ਦੇ ਰੁੱਖ... ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਅਤੇ ਠੰਢਕ ਦਾ ਆਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣਿਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਉਹ ਦਰਖਤ ਸੁੱਕ ਗਏ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਰੁੱਖ ਕਿਉਂ ਸੁੱਕ ਗਏ ਹਨ?

ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸੁੱਕਣ ਲੱਗੇ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੀਮਿੰਟ, ਕੰਕਰੀਟ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੁਆਲੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਟਾਈਲਾਂ ਵੀ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਰਾ ਮੈਦਾਨ ਢੱਕਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਸੁੱਕਦੇ ਗਏ। ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਹਿ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਕਈ ਕਲੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਹੈਂਡਪੰਪਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਮੋਟਰ ਪੰਪ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਟੈਂਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਹਾਉਣ ਅਤੇ ਧੋਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ, ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਹੈਂਡਪੰਪ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੋਟਰ ਪੰਪ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਇੰਨਾ ਹੇਠਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਪ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਸ਼, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਖਾਂ ਗੈਲਨ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਜਜ਼ਬ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਨੀਵੇਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਚੀਆਂ ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਛੱਪੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਦੁਖਦਾ ਹੈ ਦਾਦਾ ਜੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਰੱਖਤ ਆਪਣੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੋਜਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਘੱਟਦਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਪਿਆਸ ਦੀ ਤੜਫ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਲਾਲ ਪਲਾਸ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੁਲ ਮੋਹਰ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨਿੰਮ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ।

ਦਾਦਾ ਜੀ, ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਦਿਲੋਂ ਹੱਸੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਘੜੇ ਅਤੇ ਬਾਲਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ! ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਯਮੁਨਾ, ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਟਿਹਰੀ ਡੈਮ ਤੋਂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਲੱਖਾਂ ਗੈਲਨ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਕਣ ਲਈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਹਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਛਾਂ-ਦਾਰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੇ ਰੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟੇ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਲੀ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਮੈਂ ਸਹੀ ਹਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ?

- ਮੁਕੁਲ
ਦਿੱਲੀ
5 ਜੂਨ, 2025

ਪਿਆਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ,
ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ 'ਵਿਕਾਸ' ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਲਡਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਰ ਇੰਚ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨ ਛੂਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਕੰਕਰੀਟ ਦਾ ਜੰਗਲ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਛੱਡ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਛੱਡਣ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਯਾਦ ਰਹੀ... ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ... 'ਜ਼ੌਕ.... ਕਿਓਂ ਜਾਏ ਜ਼ੌਕ ਦਿਲੀ ਕੀ ਗਲੀਆਂ ਛੋੜ ਕਰ! ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਦਿੱਲੀ ਹੈ! ਜੀ ਹਾਂ, ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੈਲਾਨੀ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਜੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਵਰਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਥੇ ਹੈ... ਇਹ ਇੱਥੇ ਹੈ --- ਜ਼ਮੀਨਾਤੋ.. .. ਜ਼ਮੀਨਾਸਤ.... ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸੋਚੋ; ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮਾਸਕ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ?

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ 'ਗ੍ਰੀਨ ਲੰਗ' ਉਰਫ਼ ਰਿਜ ਯਾਦ ਹੈ! ਦਾਦਾ ਜੀ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਾਲੇ-ਸਲੇਟੀ ਧੂੰਏਂ ਵਾਲੇ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਹਰੇ ਬੁਰਸ਼ ਦਾ 'ਸਟਰੋਕ' ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹਵਾ ਦੇ ਕੂੜੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਗੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਿਲਖਨ, ਪੀਪਲ, ਨਿੰਮ, ਕਿੱਕਰ, ਗੂਲਰ, ਸ਼ੀਸ਼ਮ ਆਦਿ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹਰਿਆਲੀ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਰਮ ਰੇਤਲੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਦਿੱਲੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ। ਰਿਜ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਠੀਕ ਹੈ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ, ਕਿਉਂ, ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦਾ 'ਹਰਾ ਫੇਫੜਾ' ਹੈ? ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਹ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ। ਦਮ ਘੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ.... ਖੈਰ, ਇਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਪੰਛੀ ਚੀਕਦੇ ਹਨ। ਤੁਗਲਕਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਂਦਰ ਹੁਣ ਰਿਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਾਦਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ 'ਵਿਕਾਸ' ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੰਕਰੀਟ ਦਾ ਜੰਗਲ ਸੰਘਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨਅਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿਮਨੀਆਂ ਹਰ ਪਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਧੂੰਆਂ ਉਛਾਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ.....ਫਿਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਇਹ ਸਭ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਪੁੱਛਣਗੇ, ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ? ਫੇਰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਓਗੇ?

ਦਾਦਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ? ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਸਚਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪੰਨੇ ਪਲਟਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਹੈ-ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਉਹ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ! ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਜਿੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਸਕੂਟਰਾਂ, ਮੋਟਰ-ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਚੀਕਾਂ ਨਾਲ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲ ਰਹੀ ਹੈ! ਉਹ ਹਵਾ

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ! ਉਹ ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਉੱਗ ਸਕਦਾ!

ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਅਸੀਂ 'ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਵਣ' 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਰਿਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਰੇ ਫੇਫੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾਂਗੇ। ਪਾਪਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਥੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਦਾਦੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਰੁੱਖ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ....ਅਤੇ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਠੀਕ ਹੈ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਅਗਲੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਂਗਾ।

ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ!

ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਪੋਤਾ,

ਮੁਕੁਲ

ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਮੇਵਾੜੀ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਲੇਖਕ ਹਨ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੋਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਅਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਈਮੇਲ: dmewari@yahoo.com

ਅਨੁਵਾਦ: ਮਿਸ ਕਸ਼ਮਾ ਗੌਤਮ

ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ

ਬਾਲ ਫੌਂਡਕੇ

ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ। ਦਰਸ਼ਕ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸਪੀਕਰ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਰੋਸਟਰਮ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੇਚੈਨ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਅਚਾਨਕ ਵੱਜੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਰਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? ਸਪੀਕਰ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਉਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵੱਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਨ, ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ? ਕੀ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਸੀ? ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੇਚੈਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ' ਤੇ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਕਤਈ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾ ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਾਈਮਲਾਈਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਮੀਖਿਆਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਹ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸਵੈ-ਆਤਮਾ ਨੇ ਇਸਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਅੰਦਰਲੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਇਸ ਭਰਵੇਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਵੱਕਾਰੀ ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਕੋਈ ਆਮ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇਕ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਬੇਝਿਜਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸਾਦੇ ਸਮਾਰੋਹ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਇਹ ਇੱਕ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸਮਾਗਮ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਉਹ ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਉਸ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਦੇ ਦੁਰਲੱਭ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਖੁੰਝਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਲਾਸਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਖੁਦ ਉਸਤੋਂ, ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲ ਪੂਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਭੀੜ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਆ ਗਿਆ। "ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਧਵਰਾਓ ਕਲਾ-ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਪਲ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦੇ।" ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਵਿਰਾਮ ਲਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਫੜਨ ਲਈ। ਮਾਧਵਰਾਓ 1990 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਹੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੇਂਟਿੰਗ 'ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ', ਨਾਲ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਕਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ 'ਤੇ ਜਾਦੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨੇ ਲਿਓਨਾਰਡੋ ਦਾ ਵਿੰਚੀ ਦੀ 'ਮੋਨਾ ਲੀਜ਼ਾ' ਵਾਂਗ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿਵੇਂ ਮਹਾਨ ਲਿਓਨਾਰਡੋ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਮੰਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ

ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਲਿਓਨਾਰਡੋ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਖਿੱਚੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

'ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ' ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੈਪਸੂਲ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਕਲਪਨਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਸੀ? ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪਨਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ "ਮਾਡਲ ਹੋਣ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਅਤੇ ਮੋਨਾਲੀਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਅੱਧੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਲਿਆਂਦੀ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ। ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ ਪਈ ਸੀ?

ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਹੱਥ ਨੇ ਬੁਰਸ਼ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਸਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਹੋਵੇ। ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਨੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਬੁਰਸ਼ ਸਟ੍ਰੋਕ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੁਰਸ਼ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਆਕਰਸ਼ਕ ਵਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮਾਧਵਰਾਓ ਕਾਲੇ ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਕਿਸੇ ਝਾੜ ਫੂਕ ਵਾਲੇ ਮਾਹਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ।

ਪਰ ਇਹ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕੁਝ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਊਰੋ-ਫਿਜ਼ੀਸ਼ੀਅਨ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਸੁਝਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਸੈੱਲ ਖਰਾਬ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

"ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਟਿਊਮਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ! ਇਹ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਟਿਊਮਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਸੈੱਲ ਇੱਕ ਬੇਕਾਬੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸੈੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਝੜ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਕਲਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

"ਅੱਛਾ! ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਰੋਗ। ਜਾਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਲਜ਼ਾਈਮਰ ਰੋਗ।"

"ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ, ਨਾਲ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਡਾਕਟਰੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਲਈ...."

"...ਇਸ ਲਈ ਕੀ, ਡਾਕਟਰ?"

"ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੈਟ-ਸਕੈਨ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ..."

"...ਓ! ਅੱਛਾ! ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦਤਰ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ।"

"ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ! ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, "ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੰਤੂ ਰੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਯਕੀਨਨ ਡੀਜਨਰੇਟਿਵ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ

ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਅੱਧੇ-ਸਿਆਣੇ ਪੜਾਅ ਬਾਰੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
"ਅੱਧੇ-ਸਿਆਣੇ ਪੜਾਅ!" ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। "ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਡਾਕਟਰ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਬੁਰਸ਼, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਮਾਸ-ਲਹੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਅੰਗ ਉੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਅੰਗ ਆਪਣੀ ਨਾਭੀ-ਨਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਅੱਧੇ-ਅਧੂਰੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ।
"ਮਾਧਵਰਾਓ, ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ," ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। "ਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ 'ਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਸਕਾਂਗਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਾਂਗਾ।''
"ਮੈਂ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਡਾਕਟਰ। ਆਲ-ਟਾਈਮ ਕਲਾਸਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੱਧੇ-ਸਿਆਣੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵਿਨਸੈਂਟ ਵੈਨ ਗੌਗ" ।
ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।

ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਯਮਤ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਝੁਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਨਾਲ, ਨਵੇਂ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਨਵੇਂ ਮਿਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਉਸ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਕੇਟ ਲਾਂਚ ਦੇ ਕਾਊਂਟਡਾਊਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਈ। ਇਹੀ ਸਪੀਕਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
"ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ, ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ, ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ"।
ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ! ਸਹੀ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ। ਪਰ ਕੀ ਮੈਂ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ? ਜਾਂ ਕੀ ਮੇਰੇ ਬੁਰਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ? ਸਪੀਕਰ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ।
ਬੇਅਰਾਮੀ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਨੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਲਿਆਂਦੀ।
"ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਲਈ ਹੀ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਮਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨਾਲ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
"ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਬੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਦਿਖਾਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਘਟੀਆ ਸਨ। ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਦਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਓਹ ਨਹੀਂ! ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਮੱਧਮ ਪੇਂਟਿੰਗ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਪੇਂਟਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਿਲਮ ਦੇ ਹੋਰਡਿੰਗ ਪੇਂਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੇਂਟਰ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਆਪਣੇ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਗਪਗ ਹਰ ਘੰਟੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਵਿਗਾੜ ਜਿਸ ਨੇ ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ ਦੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਬੂਟੀ ਵਾਂਗ ਵਧਿਆ।

ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵੈਦ ਤੋਂ ਵੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੀ।
"ਡਾਕਟਰ, ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।"
"ਹਾਂ।"
"ਮੈਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਲੁਕਾਓਗੇ। ਮੈਂ ਅਟੱਲ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖਣਾ।"
"ਚੰਗਾ. ਮੈਂ ਸੱਮਝਦਾ ਹਾ" ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਉਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਵਾਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"
ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਵਾਦਾ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਰ ਯਕੀਨਨ ਵਿਗਾੜ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਮਾਧਵਰਾਓ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਨਰਾਜ਼ ਸੀ। ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

"ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਜੇ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੀ, ਮਾਧਵਰਾਓ ਲਗਭਗ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਰਨ-ਆਫ-ਦ-ਮਿਲ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਵੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ, ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ, ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਇੱਕੋ ਝਰੀਟ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸੀਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਮਾਧਵਰਾਓ ਦਾ ਸਵੈ-ਤਿਆਗ ਮਨ ਦੀ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਉੱਭਰਿਆ ਸੀ।
ਪੇਂਟਿੰਗ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਰੀ ਮਨ ਨਾਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ ਦਿਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਬਿਮਾਰੀ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਲਾਜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਉਸਨੇ ਵਰਤੀਆਂ ਸਨ, ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਸ ਦੀ ਉਹ ਧੁੰਦਲੀ ਕਿਰਨ ਜੋ ਉਸਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਸੀ, ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

"ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਛੱਡ ਦਿਓਗੇ? ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?"
"ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ!" ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। "ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸੱਕਦਾ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪੇਂਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ - ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਡਾਕਟਰ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਪੇਂਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ, ਬੇਲੋੜੀ, ਅਮੂਰਤ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕੂੜੇ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਕਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਜੀਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਰੇਸ਼ੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਾਂਗਾ"।
ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦਬਾਉ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮਾਧਵਰਾਓ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

“ਆਹ! ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋ! ਅੰਦਰ ਆਓ, ਅੰਦਰ ਆਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਡੀਕ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
“ਡਾਕਟਰ, ਮੈਂ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਆਇਆ ਹਾਂ।”
“ਅਲਵਿਦਾ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹਾਂ...”
“...ਠੀਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਮੁਸੀਬਤ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਮ ਅਨੁਪਾਤ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚੈਕਅੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਇਹ ਸਾਰੇ ਟੈਸਟ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾ।''
“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਮਾਧਵਰਾਓ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।”
“ਠੀਕ ਹੈ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਂ ਸੰਜੀਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ...”
“ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਹੈ? ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨੇੜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਠੀਕ ਹੈ!? ਹੁਣ ਸੁਣੋ। ਮੈਂ ਅੰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਝੂਠੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਯੋਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਵੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਲਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਢੰਗ ਹੈ।”
"ਥੈਰੇਪੀ?" ਮਾਧਵਰਾਓ ਅਜੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ।
“ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਸੈੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸੈੱਲ ਲੈ ਸਕਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਮੜੀ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
"ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਡਾਕਟਰ..."
“ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੈ,” ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। "ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ। ਸੈੱਲ ਟ੍ਰਾਂਸਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਵੇਂ ਸੈੱਲਾਂ ਦਾ ਟ੍ਰਾਂਸਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ, ਸੈੱਲ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕੇ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਸੈੱਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਹੈ।”
"ਅਤੇ ਇਹ ਹੈ ...?" ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਲਗਭਗ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ।
"ਇੱਕ ਭਰੂਣ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਭਰੂਣ। ਨਵ-ਨਿਰਭਰ ਤੰਤੂ ਸੈੱਲ। ਇੱਕ ਭਰੂਣ ਦੇ ਸੈੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਪਤਨ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਧਣਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਜੋਸ਼। ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ, ਇਸਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਓਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾ ਫਿਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇਗੀ।"
“ਪਰ, ਪਰ, ਅਜਿਹਾ ਭਰੂਣ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੌਣ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ? ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਆਪਰੇਸ਼ਨ...”
“ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਭ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।”
ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ, ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਉਸਦੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਜਾਪਿਆ। ਪਰ ਫਿਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ? ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਨਰਕ ਤਕ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
“ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਅਚਾਨਕ ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੁਰਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਪਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਸੀ, ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ! ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ, ਰਹੱਸਮਈ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਰਹੱਸਮਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਮਨਮੋਹਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹੋ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ‘ਪਰਯੁਤਸੁਕ’ ਜਾਂ ਕਵੀ-ਕੁਲਗੁਰੂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੋਹੇ ‘ਰਮਿਆਣੀ ਵੀਕਸ਼ਯ ਮਧੁਰਾਂਸ਼ਚਾ ਨਿਸ਼ਚਮਿਆ ਸ਼ਬਦ...!’ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਧਵਰਾਓ ਇਹਨਾਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਹਿਤ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਮਾਧਵਰਾਓ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਮੋਹਕ ਰੰਗ ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਧਵਰਾਓ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੈਲੀਡੋਸਕੋਪਿਕ ਚਿੱਤਰ ਹੈ। ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਅਕੈਡਮੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ, ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਲਾ ਦੇ ਇਸ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸਮਰਾਟ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦੀ ਹੈ"।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂਫ਼ਾਨ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਅਰਧ-ਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਅਲ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਟਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਅਤੇ ਉਸ ਘਬਰਾਹਟ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ।

ਪਰ ਉਹ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਟਾਈਲ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਭੇਤ ਦਾ ਪਰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵੱਖਰੀ, ਰਹੱਸਵਾਦੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਲੱਖਣ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਟੈਕਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਰੂਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੋਧ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਡੈਮ ਵਾਰਨੌਕ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਗਰੱਭਧਾਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਾਇਗੋਟ ਬਣਨ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਧ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ'। ਪਰ ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਹੈ ਨਾ? ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਲਾਕ ਤਾਪਮਾਨ, ਨਮੀ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਉਹ ਬਲਾਕ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰੁੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੁੱਖ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਵੇਲੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਜੀਵਤ ਭਰੂਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵੇਖਣਾ ਪਏਗਾ।

ਇਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਾਲੀਆ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨਵਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਹੱਥ, ਮੇਰੇ ਬੁਰਸ਼, ਮੇਰੇ ਪੈਲੇਟ ਨੇ ਸਮੀਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਤੁਕਾਰਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਮੈ ਤੋ ਹਮਲ ਭਰਵਹਿ" ਜਾਂ "ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ਹਾਂ।" ਮੇਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ, ਯੋਜਨਾ, ਰੰਗ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਵਰਤਮਾਨ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਅਣਜਾਣ, ਅਣਜੰਮੇ, ਅਣਚਾਹੇ ਭਰੂਣ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਰੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜਾਂ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿਓ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਪਰ ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੂੰ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਉਹੀ ਹੱਥ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਾਰੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਖੂਬ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮਾਧਵਰਾਓ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਇਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਹਰ ਹਨ! ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੂਰਖ! ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਸਲ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੋਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਅਸਲ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਾਂਗਾ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਚੁੱਪ ਚਾਪ!

ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

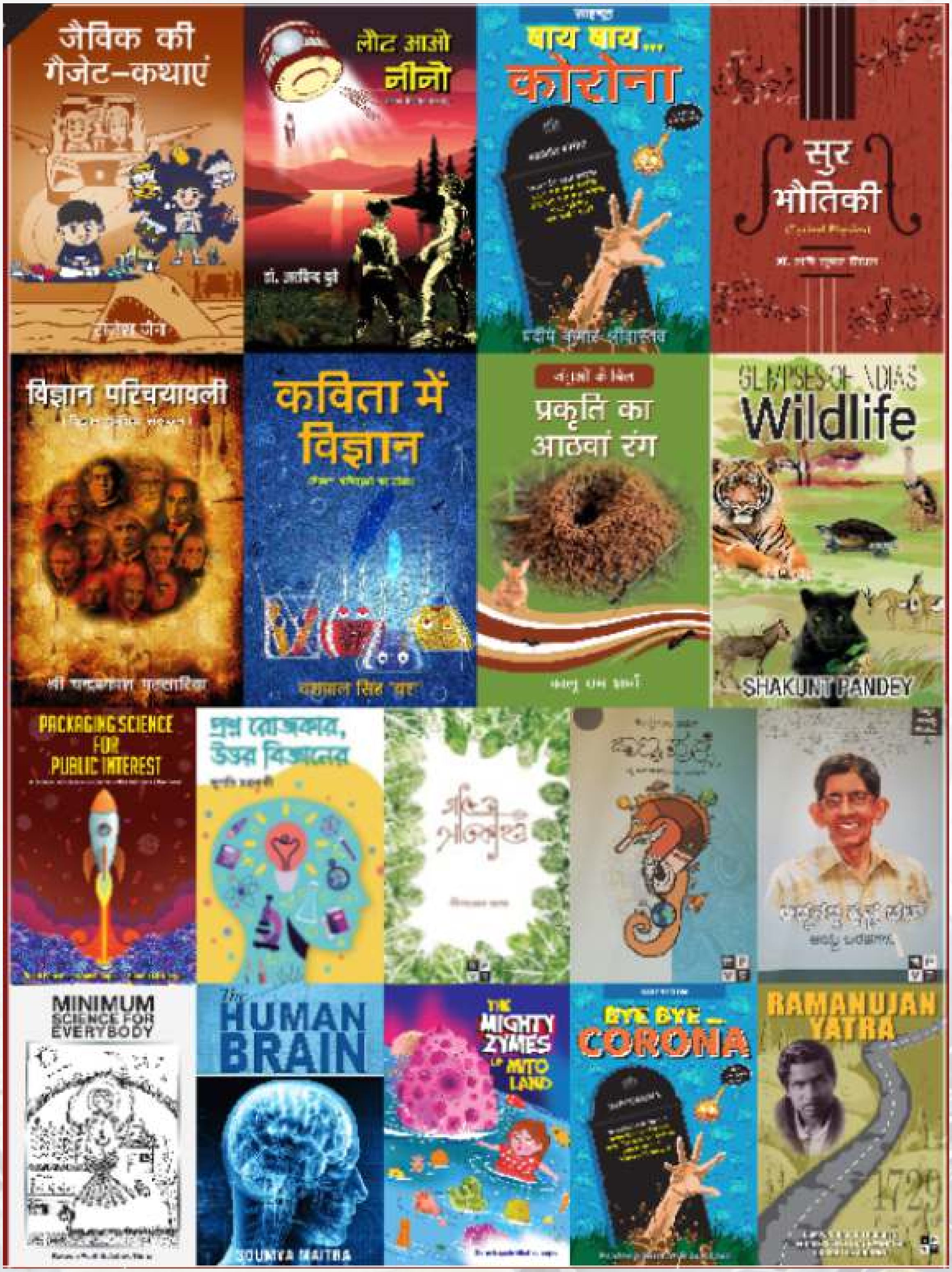
जैविक की गैजेट–कथाएं
लौट आओ नीनो
डॉ. अरविंद दुबे
बाय बाय... कोरोना
सुर भौतिकी
विज्ञान परिचयावली
कविता में विज्ञान
प्रकृति का आठवां रंग
Wildlife
SHAKUNT PANDEY
PACKAGING SCIENCE FOR PUBLIC INTEREST
MINIMUM SCIENCE FOR EVERYBODY
The HUMAN BRAIN
SOUMYA MAITRA
THE MIGHTY ZYMES OF MITO LAND
BYE BYE ... CORONA
RAMANUJAN YATRA

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ
ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਭਵਨ, ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ,
ਏਆਈ ਬਿਲਡਿੰਗ, ਨਿਊ ਮਹਿਰੌਲੀ ਰੋਡ,
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ – 110016
www.vigyanprasar.gov.in

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ
ਐਮ.ਜੀ.ਸੀਪਾ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਸੈਕਟਰ-26,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ - 160019
www.pscst.punjab.gov.in

ਸਾਨੂੰ ਫ਼ੋਲੋ ਕਰੋ

www.twitter.com/VigyanPrasar
www.facebook.com/vigyanprasar
YouTube www.youtube.com/user/VigyanPrasar1

www.twitter.com/PSCST_GoP
www.facebook.com/pscstchandigarh
YouTube www.youtube/pscst

ਸੰਪਾਦਕੀ ਟੀਮ

ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ
ਡਾ. ਨਕੁਲ ਪਰਾਸ਼ਰ
ਡਾ. ਬੀ.ਕੇ. ਤਿਆਗੀ
ਡਾ. ਕੇ. ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ
ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ
ਡਾ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਠ
ਡਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ ਠਾਕੁਰ

ਵਿ P
V ਪ੍ਰ

ਜਗਿਆਸਾ